

Vlaanderen
verbeelding werkt

RUWE BERK (*Betula pendula*)

OOK: zilverberk, zandberk, wrattenberk

BASISEIGENSCHAPPEN

STANDPLAATS

- De ruwe berk is een lichtboomsoort.

BODEMSOORT

- De ruwe berk is een klimaatvage pionierssoort die heel lage eisen stelt aan de rijkdom en de vochtigheid van de bodem.
- Deze boom heeft wel een voorkeur voor open, losse bodems.

ECOSYSTEEMDIENSTEN

REGULEREND

Bestuiving

- De bestuiving gebeurt vooral door de wind. Dit stuifmeel is sterk allergeen. Het werkt bij de mens in op de slijmvliezen van neus en ogen. Dat leidt tot een hooikoortsachtige reactie.
- In de duinen zorgt het zilveren fluitje (een solitaire bij) voor de bestuiving van de boom.
- Geregeld vindt men exemplaren die kenmerken tussen ruwe en zachte berk vertonen. Men erkent ze als hybride vormen.

Regulering van erosie

- De wortels zijn oppervlakkig en zwak en helpen dus weinig tegen erosie.

ONDERSTEUNEND

Bodemvorming

Vlaanderen
verbeelding werkt

- De bladeren van een ruwe berk verteren snel.
- Ook het strooisel verteert goed.

Kringloop van voedingsstoffen

CULTUREEL

Esthetische waarden

- De schors heeft sierwaarde omwille van het lichtend witte uitzicht van de afbladderende stam. Bij oudere bomen zie je ook donkere verdikkingen en scheuren.
- Door uitwassen ontstaat er bij de ruwe berk soms maserhout of mazelhout. Dit is mooi gevamd waar men kleine meubels en draaiwerk mee maakt.
- De andere naam wrattenberk verwijst naar de kurkwratten op de schors.

Spirituele en culturele waarden

- De in Oostenrijk gevonden ijsmummie Ötzi, met een ouderdom van 5.000 jaar oud, had twee tasjes bij zich die gemaakt waren van berkenschors.
- De berk of zilverberk was de levensboom bij Kelten, Germanen, Scandinaviërs en de Siberische sjamanen. Hij had dus de status van een heilige.
- Hildegard von Bingen wees in de 12e eeuw al op de wondhelende werking van berkenbloemen.

PRODUCEREND

Voedsel

- Sijzen en barmsijzen zijn verzot op het fijne zaad van de ruwe berk.
- Net als andere bomen leeft de berk in symbiose met schimmels. De vliegenzwam en de berkenboleet zijn schimmels die je vaak bij berken aan kunt treffen.
- Uit de stam van berkenbomen kan een sap worden gewonnen. In het voorjaar boort men daarvoor ondiepe gaten in de stam, waarna via een buisje het sap kan worden opgevangen. Door de hoge worteldruk in deze periode van het jaar kan per boom verschillende liters worden afgetapt.

Vlaanderen
verbeelding werkt

- Berkensap bevat suiker. Daarom kan men dit laten gisten en dat wordt gedronken als een alcoholische drank.

Geneeskrachtige middelen

- In de volksgeneeskunde kende de berk vooral toepassing bij reuma, bloedzuivering en vochtopenhopen.
- In Rusland en Scandinavië stond berk bekend als middel tegen artritis, artrose en jicht.
- Berkensap wordt bij huidaandoeningen en kaalheid wel toegepast, het is (of was) bekend onder de naam berkenhaarwater.
- Berkenteer wordt door verkolen verkregen. Bij verkolen worden plantendelen, hout, bast, takken, wortel, droog verhit, waarna een teer of kool overblijft. Dit product bevat cresol, guajacol en fenol, en zou een sterk desinfecterende werking hebben. Het werkt tegen huidaandoeningen als chronisch eczeem.
- De bladeren zijn geschikt om nierthee van te trekken.
- De stam 'betu' komt van het Keltische woord voor 'slaan', denk aan het Engelse 'beat'. Dat verwijst naar de berkentakken waarmee men op de huid sloeg om de bloeddorstomring te bevorderen. Vandaag doet men dat in sommige landen nog altijd na een saunabezoek.

Grondstoffen

- De mens gebruikt berkenhout o.a. als brandhout.
- Bezems worden ook met berkentwijgen gemaakt.
- Ook dient het nog altijd voor het maken van triplex.
- Voor de opkomst van kunststoffen was berkenhout erg in trek vanwege het lichte en buigzame hout: propellers, vliegtuigvleugels, glij-ijzers, velgen van wielen, sportattributen, garenklosjes...
- Berkentwijgen gebruikte men ook als bindwerk voor strooien daken.
- Tot een flink eind in de 20ste eeuw was de berkenroede in de handen van de schoolmeester in vrijwel alle scholen nog een geducht middel om ontzag af te dwingen.
- Klompenmakers verkozen berkenhout omdat het zacht was en dus eenvoudig te bewerken.

Vlaanderen
verbeelding werkt

- Door het zachte hout maken grote bonte spechten graag gebruik van de berk om er hun holen en nesten in te maken.

Vlaanderen
verbeelding werkt

Vlaanderen
verbeelding werkt

Bronnen

- Mayer, Joachim en Heinz-Werner Schwegler. ANWB Bomengids. Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen, 2018.
- Spohn, Margot & Roland. Welke boom is dat? Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen 2019.
- <https://bomenwijzer.be/boom/59>
- <https://www.ecopedia.be/boom/ruwe-berk>
- <https://www.ensie.nl/betekenis/maserhout>
- https://www.floravannederland.nl/planten/ruwe_berk
- https://nl.wikipedia.org/wiki/Ruwe_berk
- <https://veluwezooimbeeld.nl/natuurinfo/bomen-en-struiken/ruwe-berk/>
- <https://www.plantvanhier.be/plantengids/plant/ruwe-berk/15>
- <https://mens-en-gezondheid.infonu.nl/natuurgeneeswijze/113594-de-geneeskracht-van-ruwe-berk-en-zachte-berk.html>
- https://en.wikipedia.org/wiki/Betula_pendula#